

ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA BOTANICA (Acta Univ. Lodz., Folia bot.)	6	123-130	1989
---	---	---------	------

Wiesław Piasecki

NIKTÓRE NOWE
I RZADZIEJ SPOTYKANE GATUNKI WE FLORZE SYNANTROPIJNEJ
MIASTA CZĘSTOCHOWY

CERTAIN NEW
AND MORE RARELY MET SPECIES IN THE SYNANTHROPIC FLORA
OF CZĘSTOCHOWA TOWN

ABSTRACT: The article presents a floristic list of 57 rarer synanthropic species registered in the course of the studies on the flora of Częstochowa town conducted in the years 1973-1985.

Treść

1. Wstęp
2. Lista gatunków
3. Piśmiennictwo
4. Summary

1. WSTĘP

Prowadząc od 1973 r. obserwacje nad florą synantropijną Częstochowy stwierdziłem występowanie wielu gatunków interesujących i rzadkich. Część tych materiałów - do czasu opracowania całości - podaję w niniejszej pracy.

W przedstawionym niżej wykazie zamieściłem 57 gatunków, w tym 33 gatunki nowe dla Częstochowy (oznaczone znakiem*) i 24 gatunki rzadkie, podane już uprzednio.

Za podstawę do tych studiów posłużyła mi praca K a r o (1881) *Flora okolic Częstochowy*, a także publikacja B ł a s z c z y k a (1949) i W n u k a (1981). Wykorzystałem ponadto niepublikowane prace magisterskie (G a j o s-K ę d z i e r s k a 1960, B a r a n o w s k a 1975, G a j d a 1975, T y r a ł a 1978).

W wykazie przyjąłem nomenklaturę wg *Roślin polskich* S z a f e r a, K u l c z y ń s k i e g o, P a w ł o w s k i e g o (1976), posłużyłem się również nowszymi tomami *Flory polskiej* (1955-1972) oraz opracowaniami H e g i e g o (1908-1931) i R o t h m a l e r a (1976).

Materiały zielnikowe zebranych roślin znajdują się w *Herbarium* Uniwersytetu Łódzkiego.

2. LISTA GATUNKÓW

Asplenium trichomanes L. - pojedyncze okazy na murze otaczającym cmentarz św. Rocha, w kamieniołomach na Żłotej Górze. K a r o (1881) notował ten gatunek w szczelinach skalnych w Mirowie.

A. ruta-muraria L. - niezbyt częsta na terenie kamieniołomów na Żłotej Górze, na murach otaczających cmentarz św. Rocha, cmentarz Kule, klasztor na Jasnej Górze. Notowany przez K a r o (1881) na skałach w Mirowie.

**Polygonum sachalinense* Schm. - rzadko pod płotami i murami oraz na cmentarzach (ul. Nadrzeczna - pod płotem, ul. Pałczyńskiego - pod murem, cmentarz Kule).

P. cuspidatum Sieb. et Zucc. - dość często pod płotami, murami, na rumowiskach i wysypiskach śmieci (ul. Kwiatowa - rumowisko, teren dworca PKP - pod murem budynków stacyjnych, ul. Dwerneckiego - wysypisko śmieci). Na podobnych stanowiskach notowany przez G a j o s-K ę d z i e r s k ą (1960).

Chenopodium bonus-henricus L. - bardzo rzadko na przydrożach i rumowiskach (ul. Komornicka - pobocze drogi, ul. Olsztyńska - rumowisko). Notowany przez K a r o (1881) na opustoszałych miej-

scach na Jasnej Górze i Zawodziu. Stanowisko na Jasnej Górze potwierdziła także G a j o s - K ę d z i e r s k a (1960).

**Atriplex tataricum* L. - bardzo rzadko na rumowiskach i wysypiskach śmieci (ul. Mirowska - rumowisko, ul. Wały Dwernickiego - wysypisko śmieci).

**Amaranthus albus* L. - pojedyncze stanowisko, ale o dużej liczbie okazów zanotowano na terenie dworca kolejowego Częstochowa Osobowa.

**Herniaria hirsuta* L. - bardzo rzadko na terenie kamieniołomów na Złotej Górze.

**Illecebrum varicillatum* L. - pojedyncze stanowisko (kilkadzieściat okazów) w uprawie żyta, przy al. Wojska Polskiego, w dzielnicy Aniołów.

Euphorbia exigua L. - rzadko na polach uprawnych, rumowiskach i przydrożach (ul. Oleńki - rumowisko, ul. Mstowska - pole uprawne, ul. Mirowska - przydroże). K a r o (1881) notował ten gatunek w zasiewach, na ugorach i kamienistych wzgórzach na Jasnej Górze. Stanowisko podane przez Karo potwierdziła G a j o s - K ę d z i e r s k a (1960).

**Thalictrum minus* L. - bardzo rzadko na polach uprawnych i przydrożach (Złota Góra - pole uprawne, ul. Skalna - przy drodze).

Adonis aestivalis L. - pojedyncze stanowisko na polach uprawnych na Złotej Górze. Stanowisko podane uprzednio przez W n u k a (1981). K a r o (1881) notował ten gatunek na polach uprawnych na Jasnej Górze.

Fumaria vaillantii Lois. - pojedyncze okazy wśród upraw na Złotej Górze. K a r o (1881) obserwował go w zasiewach na Jasnej Górze, stanowisko to potwierdziła także G a j o s - K ę d z i e r s k a (1960).

Turritis glabra L. - bardzo rzadko na rumowiskach i wysypiskach śmieci oraz na terenach kolejowych (ul. Klasztorna - rumowisko, ul. Mirowska - wysypisko śmieci, Bór Wypalanki - nasyp kolejowy). Podczas obserwacji prowadzonych przez K a r o (1881) był gatunkiem bardzo pospolitym.

**Brassica nigra* L. - sporadycznie na rumowiskach i wysypiskach śmieci (ul. Kwiatowa - wysypisko śmieci, rumowisko na terenie kamieniołomu na Złotej Górze).

**Erucastrum gallicum* (Willd.) D. E. Schulz. - bardzo rzadko na

rumowiskach i terenach kolejowych (rumowisko w Lasku Aniołowskim, teren dworca towarowego PKP).

Camelina microcarpa Andr. - rzadko na rumowiskach, wysypiskach śmieci i polach uprawnych (Jasna Góra - pole uprawne, Raków - rumowisko nad Wartą, Złota Góra - wysypisko śmieci). Notowany przez K a r o (1881) w zasiewach na Jasnej Górze i Zawodziu. Podany także przez G a j o s - K ę d z i e r s k ą (1960), B a r a n o w s k ą (1975) i G a j d ę (1975).

**Lepidium latifolium* L. - obserwowany jedynie na nasypie kolejowym obok dworca Częstochowa-Stradom.

**L. virginicum* L. - bardzo rzadko na rumowiskach (ul. Wały Dwernickiego - rumowisko, Złota Góra - także rumowisko).

**Rapistrum perenne* (L.) All. - kilka okazów na wysypisku śmieci obok Zakładów Przemysłu Bawełnianego "Ceba".

Reseda luteola L. - pojedyncze okazy na rumowisku przy ulicy Kwiatowej. K a r o (1881) notował ten gatunek na miedzach, wzgórzach i w zasiewach na Jasnej Górze.

**Myricaria germanica* (L.) Desv. - pojedyncze stanowisko złożone z licznych okazów na zwałach hutniczych na terenie huty im. B. Bieruta.

**Filipendula hexapetala* Gilib. - kilka okazów na terenach kolejowych w dzielnicy Wyczerpy.

Aphanes arvensis L. - bardzo rzadko na polach uprawnych (Kamień - pole uprawne, ul. Wały Dwernickiego - także pole uprawne). K a r o (1881) notował ten gatunek bardzo rzadko na ugorach i w zasiewach na Jasnej Górze.

**Medicago minima* (L.) Grufb. - pojedyncze stanowisko na wysypisku śmieci i gruzu nad Wartą w dzielnicy Dąbie.

Onobrychis viciaefolia Scop. - rzadko na rumowiskach, nieużytkach i terenach kolejowych (Błeszno - nieużytki obok cmentarza, Złota Góra - rumowisko, Wyczerpy - tereny kolejowe). B a r a n o w s k a (1975) i G a j d a (1975) notowały ten gatunek na łąkach.

Vicia dasycarpa Ten. - rzadko na polach uprawnych, rumowiskach i nieużytkach (Błeszno - pole uprawne obok cmentarza, Złota Góra - rumowisko na terenie kamieniołomów, Jasna Góra - nieużytki za klasztorem). G a j o s - K ę d z i e r s k a (1960) podała ten gatunek z pól uprawnych na Jasnej Górze i Mirowie.

**Oenothera rubricaulis* Klebahn. - bardzo rzadko na terenach kolejowych (ul. Bugajska - tereny kolejowe).

**Oenothera acutifolia* Rostański - kilka okazów na boczniczy kolejowej prowadzącej do huty im. B. Bieruta (w dzielnicy Bugaj).

**Oenothera hoelscheri* Renner ex Rostański - bardzo rzadko na terenach kolejowych i rumowiskach (al. Wojska Polskiego - rumowisko, bocznicza kolejowa prowadząca do huty im. B. Bieruta w dzielnicy Bugaj).

**Erodium botrys* (Cav.) Bertol - obserwowano pojedyncze stanowisko z dużą liczbą okazów na wysypisku śmieci i gruzu w dzielnicy Ostatni Grosz. Najprawdopodobniej zawleczone z odpadkami z wełny (por. Probst 1949, Sowa, Wójcik-Chrobok 1969).

**Eryngium planum* L. - bardzo rzadko na trawnikach i przydrożach (al. Zawadzkiego - trawnik obok Zakładu Energetycznego, al. Pokoju - pobocze ulicy przy bramie prowadzącej do huty im. B. Bieruta).

Falcaria vulgaris Bernh. - rzadko na miedzach, polach uprawnych i nieużytkach (Złota Góra - miedza, Błeszno - nieużytki obok cementarza, ul. Mirowska - pole uprawne). Karo (1881) obserwował ten gatunek w zasiewach i na miedzach na Jasnej Górze i Zawodziu. Gajos-Kędzierska (1960), oprócz potwierdzenia stanowisk podanych przez Karo (1881), notowała ten takson na Mirowie.

Caucalis daucoides L. - obserwowano kilka okazów na terenie kamieniołomów na Złotej Górze. Karo (1881) notował go w zasiewach i na ugorach za Jasną Górą.

Androsace septentrionalis L. - bardzo rzadko na przydrożach i terenach kolejowych (Kucelin - przy drodze obok gazowni, Bugaj - tereny kolejowe). Notowany przez Karo (1881) na miedzach, piaszczystych ugorach i polach na Zawodziu.

**Nomea pulla* (L.) D. C. - dwa okazy na boczniczy kolejowej prowadzącej do huty im. B. Bieruta w dzielnicy Kucelin.

Veronica agrestis L. - bardzo rzadko na polach uprawnych. (Jasna Góra - pole uprawne, Złota Góra - także pole uprawne). Podany już uprzednio przez Wnuka (1981) z pól uprawnych na Złotej Górze.

**Linaria arvensis* L. - jedyne stanowisko zanotowano na rumowisku przy ul. Kwiatowej.

Melampyrum arvense L. - pojedyncze okazy na miedzy na Złotej Górze. K a r o (1881) notował ten gatunek dość często w zasiewach na Jasnej Górze i Ostatnim Groszu.

**Verbena officinalis* L. - bardzo rzadko na przydrożach i terenach kolejowych (ul. Obraniaka - przy drodze, teren dworca Częstochowa-Stradom).

**Galeopsis angustifolia* Ehrh. - bardzo rzadko na rumowiskach (ul. Wały Dwernickiego - rumowisko, al. Wojska Polskiego - rumowisko; teren Zawodzia).

**G. speciosa* Mill. - rzadko na polach uprawnych, rumowiskach i terenach kolejowych (Błeszno - pole uprawne obok cementarza, Raków - tereny kolejowe, ul. Brygadzistów - rumowisko).

**Stachys germanica* L. - bardzo rzadko na rumowiskach (Złota Góra - rumowisko, ul. Kwiatowa także rumowisko).

**Elsholtzia parlini* (Lep.) Garcke - kilka okazów przy płocie otaczającym ogródki działkowe "Wolność".

Vincetoxicum officinale Mnch. - bardzo rzadko na rumowiskach i przydrożach (ul. Kwiatowa - rumowisko, ul. Turystyczna - przy drodze). G a j o s-K ę d z i e r s k a (1960) notowała ten gatunek na stanowiskach naturalnych w dzielnicy Mirów.

Sherardia arvensis L. - bardzo rzadko na polach uprawnych (ul. Mstowska - pole uprawne, Złota Góra - także pole uprawne). K a r o (1881) notował ten gatunek jako dość liczny w zasiewach i na ugorach na Jasnej Górze i Ostatnim Groszu.

Sambucus ebulus L. - bardzo rzadko na rumowiskach i wysypiskach śmieci (ul. Jadwigi - rumowisko, Raków - wysypisko śmieci nad Wartą). K a r o (1881) obserwował ten takson w zasiewach i na ugorach za klasztorem na Jasnej Górze; stanowisko to potwierdziła G a j o s-K ę d z i e r s k a (1960).

Erigeron annuus (L.) Pers. - dość często na nieużytkach, rumowiskach, przydrożach i terenach kolejowych (ul. Bugajska - nieużytki, ul. Kwiatowa - rumowisko, Ostatni Grosz - tereny kolejowe). T y r a ł a (1978) obserwowała ten gatunek na terenach kolejowych.

Xanthium spinosum L. - obserwowano pojedyncze stanowisko na wysypisku śmieci i odpadków przemysłowych nad Wartą w dzielnicy Dąbie. K a r o (1881) i następnie G a j o s-K ę d z i e r s k a (1960) notowali go nad Wartą na Zawodziu.

Anthemis tinctoria L. - pojedynczy okaz na poboczu ul. Skal-

nej. Podczas obserwacji K a r o (1881) gatunek ten występował dość licznie koło kamieniołomów na Zawodziu.

**Achillea ptarmica* L. - bardzo rzadko na wilgotnych rumowiskach (Raków - rumowisko nad Wartą, ul. Warszawska - także rumowisko - dzielnica Kamień).

**Artemisia annua* L. - kilka okazów na wysypisku śmieci przy ul. Twardej.

**Phalaris canariensis* L. - bardzo rzadko na rumowiskach (rumowisko w Parku Piastów, Złota Góra - także rumowisko).

**Avena fatua* L. - bardzo rzadko na polach uprawnych i rumowiskach (ul. Wały Dwernickiego - rumowisko, ul. Turystyczna - pole uprawne).

**Eragrostis minor* Host. - bardzo rzadko na rumowiskach i terenach kolejowych (Błeszno - plac budowy przy al. Wojska Polskiego, teren dworca Częstochowa-Stradom).

**Bromus squarrosus* L. - pojedynczy okaz na boczniczy kolejowej w dzielnicy Raków.

3. PIŚMIENICTWO

- B a r a n o w s k a, U. 1975. Wpływ urbanizacji na florę okolic Częstochowy. Maszynopis pracy magisterskiej. Inst. Biol. Środ. Uniw. Łódź.
- B ł a s z c z y k, H. 1949. Z poszukiwań florystycznych w powiecie częstochowskim. 19, PAU, Kraków.
- G a j d a, J. 1975. Zmiany we florze okolic Częstochowy w latach 1881-1975. Maszynopis pracy magisterskiej. Inst. Biol. Środ. Uniw. Łódź.
- G a j o s - K ę d z i e r s k a, B. 1960. Zmiany roślinności kwiatowej okolic Częstochowy w ostatnim 80-cio leciu. Maszynopis pracy magisterskiej. Inst. Bot. UJ.
- H e g i, G. 1908-1931. *Illustrierte Flora von Mitteleuropa*. München.
- K a r o, F. 1881. *Flora okolic Częstochowy*. Pam. fizjogr., 1: 208-257.
- P r o b s t, R. 1949. *Wolladventivflora Mitteleuropas*. Solothurn, s. 1-193.
- R o t h m a l e r, W. 1976. *Exkursionflora für die Gebiete DDR und BRD. Kritischer Band*. Volk und Wissen Volkseigener Verlag, Berlin, s. 1-811.
- S o w a, R., W ó j c i k - C h r o b o k, B. 1969. *O niektórych interesują-*

- cych roślinach synantropijnych zebranych na terenie Sosnowca.* Zesz. nauk., Uniw. Łódz., ser. II, 31: 57-61.
- S z a f e r, W., K u l c z y ń s k i, S., P a w ł o w s k i, B. 1976. *Rośliny polskie.* PWN, Warszawa, s. I-XXVIII + 1-1020.
- T y r a ł a, A. 1978. *Wpływ huty im. B. Bieruta na florę naczyniową terenów położonych na wschód od huty.* Maszynopis pracy magisterskiej Zakł. Bot. Systematycznej Uniw. Śląsk.
- W n u k, Z. 1981. *Niektóre nowe i rzadkie gatunki we florze segetalnej Wyżyny Częstochowskiej.* Acta Univ. Lodz., Folia bot., 1: 181-205.

4. SUMMARY

While conducting observations of the synanthropic flora of Częstochowa town in the years 1973-1985, I found the presence of many interesting and rare species. From among 57 species of synanthropic plants included in the list, 33 are new species of Częstochowa town and 24 are rare species registered already earlier.

Dr Wiesław Piasecki
Instytut Pedagogiki
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
w Częstochowie
ul. Jasnogórska 64, 42-200 Częstochowa

Wpłynęło do Redakcji
Folia botanica
10.05.1985